

CHURCHILL OCH EUROPA

Av överste RAGNAR SMITH

NÄR Churchill och torypartiet kom till makten, väckte det på sina håll förvåning — bland kontinentens federalister besvikelse — att regeringsskiftet medförde så liten ändring i Storbritanniens europeiska politik. Alltifrån Zürichtalet 1946 hade Churchill framstått som den europeiska enhetens föregångsman. När han som efterföljansvärt exempel nämnde 1940 års försök att skapa en fransk-brittisk union, kunde man ju knappast tro annat än att han åsyftade ett federalt Europa, även omfattande Storbritannien. Vid andra tillfällen hade han uttryckt sig försiktigare och skjutit den rent kontinentala koordinationen i förgrunden. Mången fann dock skillnaden mellan ord och handling väl stor. Först genom Edenplanen har motsatserna fått sin förklaring.

Det brukar sägas, att brittisk utrikespolitik är grundad på faktiska behov och att alla regeringar därför med eller mot sin vilja måste följa ungefär samma linjer. Man finner också lätt, att partierna mindre kritiserar varandras ståndpunkter än oförmågan att hävda dem och därmed främja rikets bästa. Man slåss inte om politikens mål men desto mer om taktiken.

Storbritanniens politik präglas av landets dubbelställning, såsom dels betydelsefull medlem av det europeiska statssystemet, dels ledande makt inom ett världsomspännande samvälde. Skall föreningsbanden med grannfolken eller med dominierna ges företräde? Att Europas och samväldets krav stundom råkar i konflikt, är blott alltför tydligt. Detta har länge utgjort briterernas stora problem.

Samväldet vilar på ekonomisk och militär intressegemenskap. Liksom dominierna, numera moderlandets borgenärer, är måna om dettas solvens, är den brittiska industrien beroende av dominiernas och koloniernas råvaror. Om Storbritannien ej längre kan garantera sina forna lydländers försvar, så blir detta dock väsent-

ligt svårare utan brittisk hjälp. Ett villkor för att sådan skall kunna lämnas är i sin tur ett effektivt bassystem på sistnämnda länders mark.

Den ekonomiska krisen — och särskilt den alltmer hårdnande konkurrens som möter engelsk exportindustri på världsmarknaden — har gjort det till en öppen fråga, hur länge en 50-miljonersnation skall kunna finna sitt uppehälle på de brittiska öarna, vilkas livsmedelsproduktion blott räcker för hälften så många inbyggare. Detta har väckt tanken på en omfattande folköverflyttning till samväldets transoceaniska delar. Att Engelska kanalen ej längre skyddar mot varje fara var en av andra världskrigets smärtsammaste erfarenheter för det engelska folket. Nu har hotet från ryska atombomber och raketvapen aktualiserat bekymren. En stor del av krigsindustrien har därför överförts till Australien och Canada. Om något måste ju dessa föreslagna eller redan genomförda omgrupperingar understryka samväldeskravens betydelse.

För varje år har de engelska partierna allt enigare hyllat regeln »samväldet främst» och avvisat den europeiska federalismens inviter. Konservativa och liberaler har ogillat labours förutfattade mening mot samarbete med icke-socialistiska stater, men i sak har man väsentligen kommit till samma resultat. Svårigheterna att i den tänkta Europaarmén direkt inordna brittiska stridskrafter — med dessas vidsträckta uppgifter i främmande världsdelar — har för varje engelsman legat i öppen dag. Om labour betraktat Schumanplanens kol- och stålpool som en kapitalistisk kartell, vilken måste befaras sänka de engelska arbetarnas löner, så har de andra partierna inte varit mindre oroliga för den egna industriens livsmöjligheter inom en sådan sammanslutnings ram. Att för Europas skull avstå från suveräniteten, ter sig mindre lockande för ett folk med briterernas intressen »over the seven seas». Man vet, att landets öde är förenat med det övriga Europas, men handlingsfriheten vill man ännu bevara.

I vad mån engelsmännens betänkligheter ökats genom fruktan för fransk dominans, är svårt att avgöra. Så mycket säkrare är, att Storbritanniens behov av direkt samverkan med USA spelat en stor roll. Mången anser detta samarbete viktigare än det europeiska. I varje fall ställer sig synpunkterna på de atlantiska förbindelserna ofta olika norr och söder om Engelska kanalen, och därför vill man i London behålla en fri och obunden ställning.

Enligt Edens ord önskar Storbritannien *på sitt särskilda sätt* tjäna den atlantiska gemenskapen.

Edenplanen innebär, att de organ, som skall utöva Europaarméns och Schumanpoolens politiska överledning, anslutas till Europarådet. Rent militärt är Europaarmén avsedd att underställas Atlantstyrkornas överbefälhavare. De frågor beträffande denna armé, som man i Strasbourg — åtminstone i samrådets form — kan tänkas handlägga, ligger mest på det administrativa planet. Naturligtvis kan dock även dessa, såsom berörande en försvarsorganisations uppbyggnad och underhåll, få militär betydelse. Hur förhållandet mellan Europarådet och de »begränsade gemenskaperna» i detalj skall utformas, är ett svårlöst problem. Här går meningarna ännu i sär.

Planen utgör en syntes av de faktorer, som bestämt torypartiets inställning. Den avspeglar intresset för västeuropeisk integration och önskan att stödja denna — men även farhågorna för att låta Storbritannien självt organisatoriskt bindas. Närmast är den ett nytt utslag av de jämviktssträvanden, som främst torde präglade den gamle krigsledaren Churchills tankegångar. Hans mål har i första hand varit att på alliansernas traditionella väg biträda en europeisk kraftsamling, så långt den gemensamma faran gjort detta nödvändigt. Om han från början även varit benägen att låta sitt land ingå i en europeisk union, har han i varje fall nu funnit sig böra — åtminstone tills vidare — uppge tanken härpå.

Då den franske f. d. konseljpresidenten Reynaud i våras sällade sig till Edenplanens anhängare, kunde han ej undertrycka den ironiska anmärkningen, att Storbritannien fått bråttom att samarbeta med det övriga Västeuropa, när detta börjat visa tecken till att vilja gå sin egen väg. Det skulle alltså ha varit engelsmännens fruktan för att bli isolerade genom den internt kontinentala federalismen, som drivit fram planen. Så väl som denna överensstämmelse med britternas tidigare, i Bryssel- och Atlantpakterna manifesterade politik, synes Reynauds insinuation dock knappast vara befogad.

En vanlig förklaring till Edenplanens tillkomst har emellertid varit, att engelsmännen velat blåsa liv i Europarådet för att där kunna kontrollera utvecklingen på fastlandet. Om så vore, skulle denna deras önskan vara fullt förståelig med hänsyn till deras militära åtaganden och de vitala intressen, som de ha att bevaka på andra sidan Kanalen. Britterna, som, vid sidan av USA, hittills

lämnat det kraftigaste bidraget till Västeuropas försvar, kunde inte gärna helt ställas utanför frågan om kontinentens framtid. De exklusiva federalisternas förslag i sådan riktning lär ej vinna gehör.

Till grund för Edenplanen ligger såväl naturlig självbevarelse-drift som ett aktningsvärt mått av europeisk och västerländsk solidaritet.

Efter Edenplanens framförande har man på fastlandet tagit initiativ till en politisk, halft federal sammanslutning mellan Frankrike, Italien, Västtyskland och Beneluxstaterna — alltså samma länder, som förut engagerats i Schumanpool och Europa-arméplaner. Från början utgjorde projektet delvis ett motförslag till engelsmännens plan, men sedan dessa förklarat sig önska unionen »Lilla Europa» all framgång, har en avspänning inträtt. Genom deras försonliga uppträdande har inte endast motsättningen i Strasbourg mellan federalister och funktionalister mildrats utan även utsikter skapats för en kombination mellan Lilla Europa- och Edenplanerna. Denna gynnsamma utveckling mötväges emellertid av den skärpta fransk-tyska misstro, som hindrat en lösning av Europaarméfrågan. Har den politiska unionen väl förverkligats eller planlagts, borde det dock sedan bli lättare att komma överens även beträffande dess krigsmakt. På federalisthåll hoppas man, att detta skall visa sig vara en bättre ordning för frågornas behandling än den motsatta, som framtvings av vapenhotet från öster.

Det kan emellertid också hända, att Storbritanniens nej till de federalistiska förslagen i så hög grad försvårat en uppgörelse mellan fransmän och tyskar, att dessa varken kan enas om politisk eller militär samordning. Oavsett engelsmännens skäl för sin ståndpunkt, är det naturligtvis en olycka, att de nu ej kan gå samma vägar som Västeuropas andra stora nationer. Hemmapositionen mot den Schuman-Adenauerska försoningsaktionens uppläggnings har härigenom kraftigt förstärkts. Till skillnad från de mest entusiastiska federalisterna har kritikerna funnit Storbritannien vara outhärligt inom varje organisation av Västeuropas stater: för att vidga den ekonomiska basen och balansera de latent motståndningarna mellan andra medlemmar. — Säkert vore det dock förhastat att i brittiska göranden och låtanden se det avgörande hindret för fransk-tysk enighet. Att det finns när-

mare liggande svårigheter att övervinna, har Saarfrågans utveckling visat.

Engelsmännen har från sina utgångspunkter gjort allt vad de kunnat för att främja Europas konsolidering. De är beredda att intimt samarbeta med Schumanpool och Europaarmé och har lämnat vittgående politiska och militära garantier. Det kraftnedsatta och nödställda Storbritannien har här gjort betydelsefulla insatser. Äran av den kontinentala integrationens framsteg må i första hand tillkomma federalismens förkämpar — i dagens besträngda läge är det dock till vidgade anglosachsiska utfästelser, som de knyter sina största förväntningar. Kan föreningsbanden mellan Europarådets samtliga medlemsstater upprätthållas, kommer detta främst att vara britternas förtjänst — genom deras redobogenhet att uthålligt stödja ett gott verk, även när de ej ser sig i stånd till lika radikala åtgärder som andra. Det är nu att hoppas, att ej nationer, vilkas läge är mindre komplicerat — vilka inte har något samvälde att sörja för — skall reducera verkan av dessa insatser till den europeiska sammanhållningens fromma.

Edenplanen åsidosätter Europarådets särprägel som icke-militär organisation. Härifrån har Churchill bortsett — nu liksom för två år sedan, då han i Strasbourg först framkastade tanken på en Europaarmé. Detta måste tyda på att han, förklarligt nog, finner omsorgen om Europas trygghet viktigare än allt annat. Planens militära sida har likväl vållat bekymmer för Europarådets alliansfria medlemmar, Sverige och Irland. Obestridligt är, att till rådet anslutna organ avses behandla frågor, som faller utanför dettas ursprungligen angivna syften. Sedan nämnda stater erbjudits att själva bestämma, i vilka organ och vid vilka ärendens handläggning de skall representeras, kan väl dock en lösning av denna komplikation knappast vara omöjlig att uppnå.